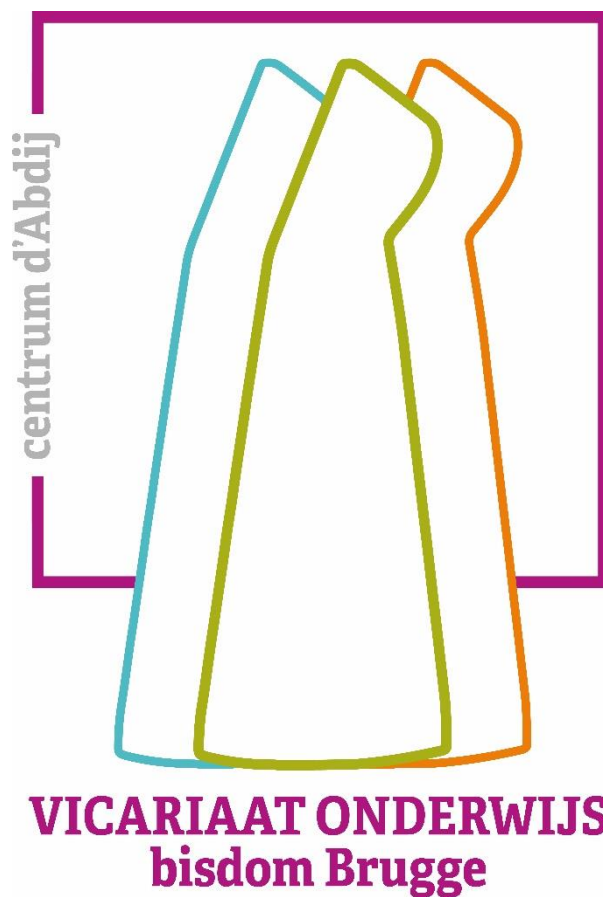

Armoede op school:

Hoe start ik een kostenbeleid op leerlingenniveau?

1 december 2018

Inleiding...

Armoede is een actueel en reëel probleem. 1 op 7 Vlamingen leeft in armoede, hetzij tijdelijk, hetzij structureel. Armoede is meer dan alleen maar een tekort aan financiële middelen. Armoede heeft een weerslag op diverse facetten van het leven: op de gezondheid, de cognitieve en emotionele ontwikkeling, de sociale relaties binnen het gezin en op de deelname aan het maatschappelijk leven.

Armoede en onderwijs zijn twee thema's die met elkaar verbonden zijn. Een goed doordacht armoedebeleid op school heeft een impact op het gezinsbudget en kan de leefomstandigheden van leerlingen in armoede verbeteren. Het is dan ook aan te bevelen om het armoedebeleid duurzaam te integreren in de eigen schoolvisie en het pedagogisch project.

Op vraag van ons werkveld werd een hanteerbaar document uitgewerkt dat directies en bestuurders op weg helpt om stappen te zetten naar een armoedebeleid. De focus van dit document ligt op het ontwikkelen van een kostenbeleid. Het document past perfect binnen het project katholieke dialoogschool.

Voor zij die zich in het thema armoede willen verdiepen, zijn er linken aan het einde van de tekst. Scholen en schoolbesturen kunnen steeds een beroep doen op onze diensten voor verdere ondersteuning en begeleiding in het uitwerken van een armoedebeleid.

Wanneer heb je als school een goed kostenbeleid?

Als je je bewust bent van de kosten die je doorrekent aan ouders.

Als je als schoolteam stil staat bij de kostprijs van de activiteiten die we doorrekenen naar leerlingen en hun ouders.

Als je voorkomt dat leerlingen niet deelnemen aan activiteiten omwille van de kostprijs.

Als je verbindend communiceert met ouders over het concreet school- en thuisgebeuren.

Globaal betekent een structureel verankerd kosten-beheersend schoolbeleid dat je:

het hele schoolteam sensibiliseert om stil te staan bij de kosten die het onderwijs met zich meebrengt;

inspanningen levert om schoolkosten te beperken;

zoekt hoe je deze kosten kan verminderen;

goedkopere alternatieven zoekt voor uitstappen, activiteiten en aankopen;

een overzicht van de schoolkosten meegeeft aan de ouders;

een communicatiebeleid ontwikkelt rond de kosten die worden doorgerekend;

gezinnen in armoede ondersteunt door bv. structureel spreiding van betaling toe te laten of via externe partners ondersteuning te bieden.

Hoe start ik concreet een goed kostenbeleid in mijn school?

Stap 1: Informeer en sensibiliseer je team

- Geef informatie over armoede in al zijn facetten.
- Leer van elkaar, deel ervaringen.
- Nodig een ervaringsdeskundige uit.
- Organiseer een nascholing over kansarmoede of laat je medewerkers aansluiten bij één van de vele vormingen rond armoede.
- Sensibiliseer via alternatieve werkvormen (stellingenspel, filmvoorstelling).

Stap 2: Richt een stuurgroep armoede op

- Het is beter om samen te werken met een groep collega's die het beleid dragen. De werkgroep is de katalysator van dit beleid op school, waar iedere medewerker aan participeert.
- Spreek collega's aan die zich aangesproken voelen en ook een sensibiliserende taak willen opnemen.
- Probeer alle afdelingen van je school te betrekken: schoolbestuurders, directies, beleidsmedewerkers, graadcoördinatoren, leerkrachten, ondersteunend personeel...
- Indien mogelijk, integreer één of meerdere ervaringsdeskundige (ouder(s) in armoede) in deze stuurgroep.
- Werk een visie uit en bepaal de haalbare doelstellingen die je wil bereiken. Durf je huidige schoolvisie regelmatig in vraag te stellen. Is je visie gekend? Wordt er nog steeds naar gehandeld?
- De stuurgroep legt na overleg de accenten en taken vast binnen haar school(scholen). Maak hierbij keuzes, je kan niet meteen alles realiseren. Pak zeker de grote kosten aan.
- Start met een [analyse](#) te maken van de huidige situatie: Waar staan we als school? Wat zijn sterke punten? Wat zijn werkpunten? (zie stap 3)

Stap 3: Een doorlichting van het armoedebeleid van de school

Voor je doelgericht kan werken aan een armoedebeleid is het belangrijk om zicht te krijgen op de huidige situatie:

- ✓ Heeft iedereen voldoende kennis over de thematiek?
- ✓ Heb je een overzicht van de te voorziene kosten? (wettelijk)
- ✓ Wordt dit aan ouders meegegeven? (wettelijk)
- ✓ Hoe wordt er gecommuniceerd over de schoolkosten? Met wie?
- ✓ Zijn alle kosten die wij doorrekenen kwalitatief verantwoord en noodzakelijk of zijn er alternatieven?
- ✓ Worden er inspanningen gedaan om de kosten te verminderen?
- ✓ Hebben we weet van leerlingen die niet deelnemen aan activiteiten omwille van de kostprijs?
- ✓ Heb je weet van de thuissituaties (armoede-gerelateerd) bij jouw leerlingen?
- ✓ Welk bedrag staat er open aan onbetaalde rekeningen? Heb je een procedure om onbetaalde rekeningen aan te pakken?
- ✓ Welke structurele ondersteuning van ouders in armoede is er voorzien?
- ✓ Hoe leiden we alle kinderen met hun talent naar betaalbare activiteiten?

Tenslotte:

Wat zijn onze sterke en zwakke punten in ons armoedebeleid?

Welke punten kunnen gemakkelijk worden aangepakt?

Bij wie kan ik terecht om moeilijkere zaken aan te pakken?

...Nu nog de actiepunten op een tijdlijn uitzetten.

Stap 4: Werk concrete actiepunten uit om de kosten te verminderen

Wanneer de schoolkosten duidelijk zijn, kan je nagaan waarop je kan besparen. Kostenbeheersing is een essentieel onderdeel van een armoedebeleid.

Een aantal praktische suggesties om de kosten te verminderen:

- Kunnen handboeken worden aangekocht door de school en vervolgens verhuurd worden voor een kleine huurprijs?
- Wordt er een tweedehandsverkoop van boeken georganiseerd?
- Invulboeken kunnen niet (door-)verkocht worden. Kan dit niet vervangen worden door uitgewerkt lesmateriaal? Digitale bestanden?
- Wat met materiaal van leerlingen die veranderen van richting in de loop van het schooljaar?
- Moeten alle kopieën worden doorgerekend?
- Zijn alle activiteiten, alle uitstappen (zeker de meerdaagse) een meerwaarde voor het onderwijsgebeuren? Denk na over goedkope sportdagen en uitstappen. Beperk de kosten voor deze uitstappen door bijvoorbeeld zelf te gidsen, de organisatie van de reis niet uit te besteden, een dichtbij vakantie te overwegen. Anderzijds kan een bezoek aan een pretpark (binnen de maximumfactuur in het lager onderwijs) een kans zijn voor deze doelgroepkinderen. Wat kost een pretparkbezoek met het gezin niet?!
- Zijn er leerlingen die thuisblijven van uitstappen om financiële redenen? Hoe pakken we dit aan?
- Kunnen we fietsen heel goedkoop verhuren of aanbieden aan leerlingen die er geen hebben?
- Zijn er voor de ouders extra kosten bij deelname aan schoolfeesten? (vb. specifieke kledij) Kunnen we dit als school aanbieden?
- Bij meerdaagse reizen: vraag vooraf wie even een slaapzak kan uitlenen.
- De kosten van de begeleiders van uitstappen worden door de school gedragen en niet verdeeld over de deelnemers.
- Moet iedere leerling een pc of laptop hebben? Wat doen we als dit niet haalbaar is? Stel als school bijvoorbeeld pc's ter beschikking, gratis of tegen een sociaal tarief.
- Promoot geen (dure) merken.
- Bij het verlaten van de school kan verplichte turnkledij worden gerecupereerd.
- Voorzie internetaansluitingen, zeker voor leerlingen voor wie dit thuis niet haalbaar is.

- Laat leerlingen 's morgens douchen als er zich thuis een probleem stelt.
- Voorzie in samenwerking met officiële instanties en externe partners een ontbijt voor leerlingen die zonder ontbijt naar school moeten komen.
- Werk met een sociaal (eventueel symbolisch) tarief voor het middagmaal.
- Is er een sociaal tarief voor het internaat?
- Welk beleid hanteert jouw school rond verloren voorwerpen?
- Kan een secundaire school goedkoop nuttige artikelen aanmaken voor de lagere school? Vb. een sporttas stikken
- Zorg voor een goede spreiding van de activiteiten (schoolfeest, themalessen, mee te brengen lesmateriaal, koekenverkoop, tombola...) doorheen het jaar. Plan in verhouding tot uw publiek. Bedenk veel creatieve kosteloze activiteiten met educatieve waarde. Communiceer over de spreiding en de kosten van de activiteiten naar de ouders bij het begin van het schooljaar.
- Verplicht leerlingen niet om thuis zaken te verkopen ten voordele van.
- Laat ouders weten welk schoolmateriaal er gratis ter beschikking wordt gesteld.
- Integreer "ouders in armoede" in de ouderraad en in de totale werking van de school.
- Zorg voor verschillende mogelijkheden om facturen te betalen: overschrijving, gespreid betalen, afbetalingen, cash.
- Maak geen gebruik van incassobureaus, zoek naar menselijke alternatieven.
- Hoe ziet de school het "goedkoop" vieren van bepaalde gebeurtenissen: einde schooljaar, verjaardagen, religieuze feesten, de sint, ...
- Opgelet bij vertelmomenten in klas direct na een vakantie: een thuisactiviteit is even fantastisch als een reis; benadruk dit in je feedback naar elk kind.
- Hecht belang aan het inlevingsvermogen van het schoolpersoneel.
- Leerkracht: wees creatief om met beperkte middelen de lesopdracht uit te voeren.
- In de interne nieuwsbrief komt wekelijks een tip voor de leerkracht.
- ...

Stap 5: Maak een overzicht van alle kosten voor de ouders

Binnen een kosten-beheersend schoolbeleid is het belangrijk om een gedetailleerd overzicht op te maken van alle te verwachten kosten voor ouders. Dit is een wettelijke verplichting voor scholen. (SO 78: zorgvuldig bestuur in het secundair onderwijs // BaO/2007/05: kostenbeheersing in het basisonderwijs)

Zo krijgen ouders een volledig en goed beeld van wat het onderwijs hen kost. Idealiter wordt een overzicht per jaar en (voor het Secundair Onderwijs) per studierichting opgemaakt.

Een goede jaarplanning van alle kosten is handig voor ouders in armoede. Wie werkt met een klein budget moet zijn uitgaven kunnen plannen. Bezorg het kostenoverzicht zo spoedig mogelijk.

Kosten voor het onderwijs beperken zich niet tot handboeken en schrijfgerief. Er zijn ook nog heel wat andere kosten. Hieronder sommen we er een aantal op:

- uitgaven die buiten de officiële bijdrageregeling vallen maar die toch gemaakt worden: vb. klasfoto's, laten inbinden van taken en werken, kopiekosten, ...;
- kosten voor maaltijden en dranken die worden aangeboden op school;
- kosten voor voor- en naschoolse opvang, middagtoezicht;
- tijdschriften en lidgelden;
- internet (hoeveel scholen werken er niet met Smartschool?) en IT-toebehoren;
- schooluitrusting en verbruiksmateriaal: uniform, rugzak, boekentas, rekenmachine, schriften en schrijfgerief, tekengerief, werkschoenen, richting-gebonden aankopen, beroepsgerelateerd materiaal, ...;
- schoolzwemmen;
- activiteiten die de school organiseert: schooluitstappen, sportdag en sportcompetities, taallessen, ...;
- vervoer;
- internaat;
- steunacties voor school of andere;
- ...

Stap 6: Zorg voor een goede communicatie naar ouders en de mogelijkheid van gespreide betaling

Informeer ouders minimaal over:

- het totaalbedrag en de timing van de kosten doorheen het schooljaar.
- de mogelijkheid om gespreid te betalen.
- het aantal rekeningen per jaar en het voorziene tijdstip van de facturen.
- de wijze van betaling.
- hoe deze rekeningen worden bezorgd.
- met wie ze discreet en in vertrouwen contact kunnen opnemen bij vragen en problemen.
- de mogelijkheid om samen te zoeken naar oplossingen (en bijgevolg als school het aantal onbetaalde facturen te verminderen).
- bestaande lokale ondersteunende initiatieven.

Bouw aan een goede communicatie met je ouders (voorkom of doorbreek het sociaal isolement van armen):

- vanaf het inschrijvingsgesprek, huisbezoek;
- via het schoolreglement, website, brieven, ...;
- tijdens informele en formele oudercontacten, ...;
- sleutelrol voor klastitularis, brugfiguren, leerlingenbegeleiders, toezichtspersoneel;
- zorg hierbij voor begrijpbare en duidelijke informatie: controleer de communicatie op leesbaarheid en toegankelijkheid voor de ouders. Gebruik een heldere taal en overzichtelijke lay-out. Geef geen rappels mee met de kinderen.

Goed om te weten vóór je in gesprek gaat met gezinsleden die leven in armoede:

- 1) Zowel voor de ouders als voor de school is de zorg voor hun kinderen altijd hun eerste prioriteit.
- 2) Veroordeel ouders en kinderen niet, voor welke reden dan ook dat ze in de armoede zijn terecht gekomen.
- 3) Armoede heeft een impact op de deelname aan het maatschappelijk gebeuren en kan leiden tot eenzaamheid.
- 4) Armen in onze maatschappij zijn vaak geneigd om zich een Calimerohouding aan te meten. Zij beschikken in een gesprek meestal over een reeks “standaardantwoorden” voor vragen en situaties waar zij vaak mee worden geconfronteerd.
- 5) Armen willen “geen medelijden” ervaren maar “respect” voor elke inspanning (betaling) die ze realiseren.
- 6) Desondanks hun situatie zijn veel gezinnen in armoede toch hoopvol... “als ik nu geld had, dan zou ik ...”.

- 7) Speel niet de grote adviseur en spreek niet veroordelend. Creëer een veilige omgeving voor een gesprek.
- 8) Het vertrouwen van de ouders winnen én behouden is een belangrijk aandachtspunt.

Stap 7: Creëer ruimte voor solidariteit en individuele regelingen

Werk een individuele regeling uit (bv. afbetalingsplan) samen met de ouders die het moeilijk hebben. Zet de afspraken op papier.

Werk een haalbare procedure uit bij niet-betalingen. Vermijd bijkomende financiële lasten voor de ouders en werk zeker niet met een incassobureau. Een menselijke procedure bevordert de verdere communicatie met de ouders. Er zijn heel wat bronnen op het internet en publicaties die je hierbij kunnen helpen. (zie naar de links aan het einde van dit document)

Is er ruimte voor de oprichting van een discreet solidariteitsfonds ter ondersteuning van leerlingen in armoede? Sommige besturen voorzien een bedrag in de begroting. Elke school krijgt ook middelen op basis van de leerlingenkenmerken. (opleidingsniveau van de moeder, schooltoelage/studietoelage)

Organiseer één solidariteitsactie per schooljaar en verdeel de opbrengst volgens een verdeelsleutel over verschillende goede-doelen (Missio, Broederlijk Delen, Welzijnszorg, ...) Een deel van de opbrengst kan gerust gebruikt worden voor eigen leerlingen met noden.

Werk liever met een symbolisch bedrag dan volledig gratis.

Betrek ouders bij het uitwerken van een individuele regeling.

Denk out of the box om externe ondersteuning te vinden, bijvoorbeeld: CLB, OCMW, Huis van het Kind, welzijnsschakels, lokale organisaties en verenigingen, initiatieven vanuit de parochie, armoedeorganisaties, sociaal huis, gemeentebestuur, brugfiguren, huiswerkbegeleiding, Kind en Gezin, Cera Foundation, Rotary Club, ... en werk een netwerk uit.

Stap 8: Evaluatie van het kostenbeleid

Armoedebeleid is een cyclisch gebeuren. Evalueer jaarlijks, doorloop bovenstaande stappen opnieuw en stuur je beleid bij. Denk ook na over de rol die elke schoolparticipant opnam in de voorbije periode.

Bijlage: checklist armoede:

https://www.klasse.be/wp/wp-content/uploads/2015/08/Checklist_Armoede.pdf

- Een aantal relevante bronnen op het internet:

www.katholiekonderwijs.vlaanderen (trefwoord: armoede)

www.armoede.org: informatie over armoede in Vlaanderen

www.armoedebestrijding.be: steunpunt voor de bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting van de verschillende overheden

www.armoede-in-zicht.be: informatie rond armoede

www.cebud.be: centrum voor budgetadvies en -onderzoek

<https://www.grotekansen.be/nl/home/1>: tips voor het omgaan met kleine kinderen in kansarmoede

www.klasse.be/reeks/kansarmoede/

Lokale uitgaven als <https://www.kortrijk.be/sien>

www.mytrusto.be: aanpak van schulden zonder extra kosten (alternatief voor incassobureaus)

www.netwerktegenarmoede.be: netwerk van 59 armoedebewegingen in Vlaanderen

www.samentegenarmoede.be: armoedeorganisatie

www.schuldenopschool.be: een organisatie die specifiek werkt rond onderwijs en armoede

www.tao-armoede.be: ervaringsdeskundigen

<http://www.vierdewereldgroepaalst.be/>: beweging die werkt rond armoede op school

www.voedselbanken.be: ondersteuning van scholen

www.welzijnszorg.be: armoedeorganisatie

Wil je meer informatie?

Contacteer de vicariale diensten van de regio West-Vlaanderen:

d'Abdij, Baron Ruzettelaan 435, 8310 Assebroek

Ward Goudenhoofd, 0495/99 70 26, ward.goudenhoofd@katholiekonderwijs.vlaanderen

Lieven Verhaeghe, 0477/66 65 67, lieven.verhaeghe@katholiekonderwijs.vlaanderen